

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

DƯƠNG THỊ ÁI NHI

**KINH TẾ TRANG TRẠI CỦA ĐỒNG BÀO
DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI CHỖ TỈNH ĐẮK LẮK**

Chuyên ngành: Kinh tế Phát triển

Mã số: 62.31.01.05

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

- 1. PGS.TS. VŨ HÙNG CƯỜNG**
- 2. TS. TUYẾT HOA NIÊ KĐĂM**

HÀ NỘI – 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu nêu trong luận án là trung thực. Những kết luận khoa học của luận án chưa từng được công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Tác giả luận án

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU TRONG VÀ NGOÀI NƯỚC VỀ KINH TẾ TRANG TRẠI CỦA ĐỒNG BÀO DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI CHỖ	11
1.1. Tổng quan các công trình nghiên cứu đã công bố ở nước ngoài.....	11
1.2. Tổng quan các công trình nghiên cứu đã công bố ở trong nước.....	15
1.3. Những vấn đề còn tồn tại Luận án sẽ tập trung nghiên cứu giải quyết.....	23
CHƯƠNG 2: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ KINH TẾ TRANG TRẠI CỦA ĐỒNG BÀO DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI CHỖ	25
2.1. Một số lý luận cơ bản về kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ.....	25
2.2. Một số lý thuyết cơ bản về phát triển nông nghiệp, nông thôn gắn với phát triển kinh tế trang trại.....	36
2.3. Các yếu tố ảnh hưởng đến phát triển kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ.....	52
2.4. Nội dung của phát triển kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ.....	56
2.5. Kinh nghiệm phát triển kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số ở một số quốc gia trên thế giới và ở Việt Nam.....	64
CHƯƠNG 3: THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN KINH TẾ TRANG TRẠI CỦA ĐỒNG BÀO DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI CHỖ TỈNH ĐẮK LẮK	77
3.1. Khái quát đặc điểm điều kiện tự nhiên, tình hình phát triển kinh tế - xã hội và đặc thù kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tỉnh Đắk Lắk	77
3.2. Phân tích thực trạng phát triển kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ tỉnh Đắk Lắk giai đoạn 2004-2014.....	82
3.3. Các yếu tố ảnh hưởng đến phát triển kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tạo chỗ tỉnh Đắk Lắk.....	107

CHƯƠNG 4: QUAN ĐIỂM, ĐỊNH HƯỚNG VÀ GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN KINH TẾ TRANG TRẠI CỦA ĐỒNG BÀO DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI CHỖ TỈNH ĐẮK LẮK.....	116
4.1. Bối cảnh quốc tế, khu vực, trong nước và yêu cầu phát triển kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ tỉnh Đắk Lắk giai đoạn tới.....	116
4.2. Quan điểm và định hướng phát triển kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ tỉnh Đắk Lắk đến năm 2020.....	120
4.3. Một số giải pháp cơ bản nhằm phát triển kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ tỉnh Đắk Lắk.....	124
4.4. Kiến nghị cụ thể.....	135
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	137
1. Kết luận.....	137
2. Kiến nghị.. ..	139
TÀI LIỆU THAM KHẢO	141
PHỤ LỤC	156

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

BQ	Bình quân
BQC	Bình quân chung
BVMT	Bảo vệ môi trường
CHN	Cây hàng năm
CLN	Cây lâu năm
CN	Chăn nuôi
CNCB	Công nghiệp chế biến
CNH – HĐH	Công nghiệp hoá - Hiện đại hoá
CSHT	Cơ sở hạ tầng
DTTS	Dân tộc thiểu số
DTTSTC	Dân tộc thiểu số tại chỗ
ĐVT	Đơn vị tính
GCN	Giấy chứng nhận
GTSL	Giá trị sản lượng
GTSX	Giá trị sản xuất
HĐND	Hội đồng nhân dân
HV	Học viên
KHCN	Khoa học công nghệ
KHKT	Khoa học kỹ thuật
KTTT	Kinh tế trang trại
KTXH	Kinh tế xã hội
LĐ	Lao động
LN	Lâm nghiệp
MH	Mô hình
NN&PTNT	Nông nghiệp và Phát triển nông thôn
NTTS	Nuôi trồng thủy sản

PRA	Cách tiếp cận có sự tham gia
PT	Phát triển
PTTQ	Phong tục tập quán
QSD	Quyền sử dụng
SXKD	Sản xuất kinh doanh
TCTK	Tổng cục Thống kê
trđ	Triệu đồng
TT	Trang trại
UBND	Ủy ban nhân dân

DANH MỤC CÁC BẢNG, SƠ ĐỒ

Bảng 1: Thống kê trang trại đồng bào DTTSTC tại các huyện được chọn làm điểm nghiên cứu	7
Sơ đồ 2.1: Các quan hệ KTXH trong quá trình SXKD của trang trại	30
Bảng 3.1: Số lượng trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk phân theo địa bàn	86
Bảng 3.2: Cơ cấu các loại hình trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk giai đoạn 2004-2014.....	87
Bảng 3.3: Tình hình sử dụng đất của các loại hình trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk giai đoạn 2004-2014	88
Bảng 3.4: Số lượng trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk theo quy mô diện tích đất giai đoạn 2004-2014	89
Bảng 3.5: Tình hình sử dụng vốn của các loại hình trang trại đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk.....	90
Bảng 3.6: Số lượng trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk theo quy mô vốn đầu tư giai đoạn 2004-2014.....	91
Bảng 3.7: Tình hình sử dụng lao động của các loại hình trang trại đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk.....	92
Bảng 3.8: Một số chỉ tiêu về cơ sở hạ tầng tỉnh Đắk Lắk năm 2014.....	93
Bảng 3.9: Tình hình trang bị cơ sở vật chất cho hoạt động sản xuất kinh doanh của các trang trại đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk.....	94
Bảng 3.10: Tổng hợp ý kiến đánh giá của các trang trại đồng bào DTTSTC về ứng dụng khoa học công nghệ.....	95
Bảng 3.11: Tình hình liên kết với các chủ thể và trang trại khác trong SXKD của các nhóm trang trại đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk.....	96
Bảng 3.12. Liên kết tiêu thụ sản phẩm của các trang trại	97
Bảng 3.13: Kết quả sản xuất kinh doanh của các nhóm trang trại đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk.....	98
Bảng 3.14: Hiệu quả sản xuất kinh doanh của các nhóm trang trại đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk.....	99
Bảng 3.15: So sánh hiệu quả kinh tế của trang trại đồng bào DTTSTC với trang trại người Kinh và trang trại đồng bào DTTSTC đạt tiêu chí trang trại mới	100
Bảng 3.16: Hiệu quả xã hội của các loại hình trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk	101

MỞ ĐẦU

1. Lý do nghiên cứu

Trong bối cảnh hợp tác và hội nhập kinh tế quốc tế, nền kinh tế của nước ta đã bước vào giai đoạn mới với sự chuyển đổi về chất, thay đổi mô hình tăng trưởng, chuyển đổi cơ cấu kinh tế, phát huy lợi thế so sánh, nâng cao hiệu quả và năng lực cạnh tranh nhằm đảm bảo phát triển bền vững. Thực hiện chủ trương này, trên nền tảng kinh tế tự chủ của hộ nông dân đã hình thành các trang trại được đầu tư vốn, lao động với trình độ công nghệ và quản lý cao hơn nhằm mở rộng quy mô sản xuất hàng hóa và nâng cao năng suất, hiệu quả và sức cạnh tranh trong cơ chế thị trường. Hiện nay, hình thức kinh tế trang trại tăng nhanh về số lượng với nhiều thành phần kinh tế tham gia, nhưng chủ yếu là trang trại hộ gia đình nông dân. Theo số liệu của Tổng cục Thống kê (2014), năm 2013 cả nước có 23.766 trang trại. Trong giai đoạn 2000 đến nay, bình quân mỗi năm số trang trại tăng 10%, diện tích đất sử dụng trên 900.000 ha và đa số trang trại có quy mô nhỏ.

Đắk Lắk là tỉnh nằm ở Trung tâm cao nguyên Trung bộ với diện tích tự nhiên là 13.125 km² và dân số khoảng 1,8 triệu người (2013). Đây là địa bàn cư trú của 44 dân tộc anh em sinh sống chiếm 32% trong tổng dân số của toàn tỉnh trong đó, dân tộc thiểu số tại chỗ (Êđê, M'ông, J'rai) chiếm trên 70% trong tổng dân số dân tộc thiểu số. Trong những năm đổi mới vừa qua, tình hình kinh tế xã hội của tỉnh nói chung và đời sống của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ trên địa bàn nói riêng đã được cải thiện nhiều nhờ có chính sách phát triển kinh tế trang trại.

Đối với đồng bào dân tộc thiểu số trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk, trong những năm qua kinh tế trang trại đã được hình thành, phát triển cả về số lượng và chất lượng. Tuy nhiên do gặp phải trở ngại lớn cả về nhận thức, phong tục tập quán, nguồn lực đầu tư, thị trường đầu vào đầu ra, cơ chế chính

sách, ... làm cho việc phát triển kinh tế trang trại hiệu quả sản xuất thấp và thiếu tính bền vững, tính cạnh tranh chưa cao đặc biệt là trong bối cảnh hội nhập như hiện nay. Hội nhập kinh tế quốc tế đã mở ra cơ hội cho kinh tế trang trại phát triển; đồng thời đã tạo ra không ít những thách thức mà trang trại phải đối mặt. Bên cạnh đó, do phong tục tập quán, tâm lý bảo thủ khó thay đổi, trình độ dân trí thấp, thiếu sự chủ động và sáng tạo trong phát triển kinh tế đặc biệt là thiếu sự liên kết, hợp tác để phát triển kinh tế trang trại. Mặt khác, những rủi ro về biến động giá cả, dịch bệnh, thiên tai đòi hỏi cần phải tìm ra phương thức, mô hình sản xuất nông nghiệp hiện đại và quy mô hơn nhưng vẫn phải phù hợp với đặc thù phong tục tập quán của đồng bào dân tộc và điều kiện tự nhiên của vùng Tây Nguyên. Do vậy, việc phát triển kinh tế trang trại ở tỉnh Đắk Lắk đặc biệt là đối với đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ là một hướng đi cần được khuyến khích.

Xuất phát từ những lý do trên, việc nghiên đề tài: ***“Kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ tỉnh Đắk Lắk”*** là một yêu cầu cấp thiết có ý nghĩa cả trên phương diện lý luận và thực tiễn.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của luận án

2.1. Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở làm rõ các vấn đề lý luận và thực tiễn về kinh tế trang trại của đồng bào DTTSTC, đánh giá thực trạng phát triển kinh tế trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk, chỉ ra những yếu tố cản trở phát triển kinh tế trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk; từ đó đề xuất quan điểm, định hướng và hệ giải pháp cơ bản nhằm thúc đẩy phát triển kinh tế trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Hệ thống hóa và làm rõ hơn cơ sở lý luận về phát triển kinh tế trang trại của đồng bào DTTS; kinh nghiệm phát triển kinh tế trang trại của đồng

bào DTTS ở một số nước trên thế giới và một số vùng, địa phương trong nước và khả năng vận dụng ở Tây Nguyên nói chung và Đắk Lắk nói riêng;

- Phân tích thực trạng phát triển kinh tế trang trại của đồng bào DTTSTC trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk, làm rõ những thành công, tồn tại và nguyên nhân; Phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến phát triển kinh tế trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk giai đoạn vừa qua;

- Đưa ra quan điểm, đề xuất định hướng và hệ giải pháp cơ bản nhằm phát triển kinh tế trang trại của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk.

*** Câu hỏi nghiên cứu**

1. Thực tiễn phát triển kinh tế trang trại của DTTS ở các quốc gia trên thế giới và ở Việt Nam ra sao?

2. Đặc trưng cơ bản của KTTT nói chung và KTTT của đồng bào DTTSTC vùng Tây Nguyên và tỉnh Đắk Lắk nói riêng là gì?

3. Tình hình phát triển KTTT của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk như thế nào?

4. Các yếu tố nào ảnh hưởng đến sự phát triển KTTT của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk?

5. Những giải pháp cơ bản nào để thúc đẩy sự phát triển KTTT của đồng bào DTTSTC tỉnh Đắk Lắk trong giai đoạn tới?

3. Đối tượng nghiên cứu và phạm vi nghiên cứu của luận án

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Phát triển kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

- Phạm vi về nội dung

Nghiên cứu tập trung vào hệ thống hoá và làm rõ hơn các vấn đề lý luận và thực tiễn liên quan đến kinh tế trang trại của đồng bào dân tộc thiểu số